

Metodické doporučení

odboru zvláštní územní ochrany přírody a krajiny pro uplatnění alternativních managementů ekosystémů v ZCHÚ

(Výsledek realizace projektu TAČR 07/2015-12/2015, řešitel: Česká krajina o.p.s.)

Definice přirozené pastvy

Přirozená či přírodní pastva se doporučuje jako nástroj managementu využívající autochtonní velké spásáče (large grazers), jejichž vliv na cílová společenstva, jakož i péče o ně, se kvalitativně i kvantitativně podstatně liší od konvenčního managementu kosením a nárazovým či sezónním přepásáním domácími zvířaty, zejména allochtonních ovcí a koz. Vzhledem k nízkým nákladům a nenáročnému provozu představuje přirozená pastva finančně racionální a dlouhodobě udržitelnou alternativu konvenčního managementu. Nástroji managementu jsou v případě přirozené pastvy primitivní plemena koní a skotu, v poslední době stále častěji i zubr evropský. Přirozená pastva velkých býložravců vrací do krajiny chybějící dynamiku, resp. přírodě blízký disturbanční režim, a je nástrojem trvalého velkoplošného managementu nelesních a navazujících lesních biotopů.

Hlavními motivacemi zavedení přirozené pastvy velkých spásáčů jsou:

- i) zajištění adekvátního, přírodě blízkého managementu rozsáhlých lokalit (desítky ha a více) či krajinných celků;
- ii) snížení nákladů na management;
- iii) efektivní zacílení omezených prostředků, které jsou k dispozici na nákladný konvenční management tam, kde má potenciál být účinný, tedy do lokalit maloplošných, fragmentovaných či exponovaných lidským aktivitám.

Na rozdíl od konvenčního managementu má přirozená pastva řadu přidaných hodnot nad rámec managementu samotného: záchranné chovy (nástroji managementu jsou ohrožené druhy a plemena), edukační a PR dopad (velká atraktivní zvířata umožňují veřejnosti pochopit ekologické souvislosti a vzbuzují u veřejnosti sympatie vůči ochraně přírody) a značný potenciál generovat zisk (turizmus, lov, produkce masa).

Přirozená pastva je formou pastevního managementu, kdy pastva je celoroční, extenzivní a (kromě již přítomné spárkaté zvěře) zahrnuje pouze autochtonní taxony specializovaných velkých spásáčů: zuba evropského a ekologické substituenty tří vyhubených druhů, pratura, divokého koně, příp. osla evropského. Tito velcí kopytníci žijí v polodivokém režimu, tam kde je to možné zcela volně.

Polodivoký režim je chov v prostředí odpovídajícím nárokům daného druhu, ne však volně, nýbrž v prostoru vymezeném vhodným typem ohrazení. Přijatelné je jak oplocení elektrickým ohradníkem, tak vysokým plotem, či jejich kombinací, vždy však musí být průchodné, resp. opatřené průchody pro běžnou zvěř a člověka.

Polodivoký chov, zejména s ohledem na počet jedinců a druhovou skladbu velkých spásačů na jednotku plochy, se primárně odvíjí od managementových potřeb a nosné kapacity lokality, se zvláštním zřetelem na předměty ochrany. Stáda a populace jsou pod trvalým dohledem manažera stád/populací, příp. jím pověřených subjektů. Zvířata nejsou přikrmována, pokud nenastanou okolnosti bezprostředně ohrožující zdraví a život zvířat. Stejně tak jsou stáda/populace pod pravidelným veterinárním dohledem, zvířata však nejsou medikována (ani odčervována), či preventivně vakcinována, pokud to explicitně nevyžaduje zákon, regionální veterinární správa, aktuální epizootologická situace, či kritický stav chovatelsky významných jedinců.

Přirozená pastva velkých spásačů nekoliduje s výkonem práva myslivosti a lze ji zavést na honebních i nehonebních pozemcích, v souladu s platnou legislativou a managementem stád lze provádět regulační odlovy chovaných zvířat.

Více v certifikované metodice Alternativní management ekosystémů.

Vliv přirozené pastvy na přírodu

Činnost velkých kopytníků je natolik různorodá a promítá se v jejich životním prostředí tolika způsoby, že ji nelze technickými zásahy ani napodobit, natož simulovat. Na rozdíl od malých a středních herbivorů, např. spárkaté zvěře, jsou obligátně stádní velcí spásači v neustálém pohybu, neboť místo, v němž se stádo v daném okamžiku nachází, nemůže dlouho uspokojit potřeby všech členů stáda. Vzniká tak jemnozrná a nepravidelná mozaika různých prostředí od ploch s obnaženým substrátem (viz níže), přes dlouhodobě pastvou udržované krátkostébelné trávníky, až po skupiny dřevin a trávníky dlouhostébelné, které jsou spásány až v době vegetačního klidu a představují důležitá refugia pro vývojová stadia hmyzu i malé obratlovce. Nejde však jen o relativně triviální souvislosti mezi spásáním bylin či okusem dřevin a následnými změnami složení a struktury vegetace.

Mezi nejohroženější biotopy, k jejichž ochraně lze použít přirozenou pastvu, patří suché trávníky. Disturbance extenzivní pastvou jednak napomáhá udržení otevřených stanovišť, jednak zvyšuje diverzitu potlačováním silných širokolistých kompetitorů. Podporuje i vzácné stepní trávy, jako je např. rod kavyl (*Stipa*).

Nejen otevřená stanoviště, ale také světlé lesy a křoviny jsou ohroženými biotopy udržovanými pastvou a spolu s nimi mizí i jejich bylinný podrost. Některé orchideje jako vstavač nachový a stěvíčnick pantoflíček nebo zástupci rodu hořeček (*Gentianella*) upřednostňují mezernatá stanoviště s množstvím křovin a světlých lesů, která bývají též formována pastvou. Zvonovec liliolistý a hrachor panonský jsou příklady ohrožených druhů pastevních lesů.

Pozitivní vliv má přirozená pastva také vytvářením vhodných stanovišť pro hmyz, např. denní motýly. Druhově nejbohatšími stanovišti hmyzu jsou totiž výseky krajiny s bohatou a jemnozrnou stanovištní mozaikou, velkou denzitou různých ekotonů, lemů, přechodů mezi vegetačními jednotkami a vysokou frekvencí různě intenzivních, spíše však maloplošných disturbancí, následovaných sukcesními procesy. Právě takové plochy vytváří přirozená pastva.

Přirozená pastva prospívá koprofilnímu hmyzu – chrobákům, chrobáčkům, hnojníkům, drabčíkům, množství much a dalším, kteří ke svému životu potřebují pravidelný přísun čerstvého trusu a zároveň jsou nezbytní k jeho rychlému odstranění z pastvin. Významný přínos pastvy spočívá i v podpoře mnoha ohrožených organismů vázaných na mrtvé dřevo. Pasoucí se zvířata mohou stromy poškodit, někdy natolik, že odumrou. Tím zajišťují vznik dutin a zpřístupňují dřevo organismům, které v něm žijí.

Značný potenciál má přirozená pastva i pro podporu řady vodních a mokřadních organismů, neboť vytváří a udržuje strukturně různorodé prosluněné litorální zóny, tedy prostředí, které je v naší krajině vzácné a trvale ustupuje. Děje se tak spásáním rákosin, neboť rákosy a orobince patří mezi preferované taxony velkých spásáčů. I v živinami bohatých mezo- a eutrofních vodách, kde jinak homogenní husté rákosiny pokrývají břehy s přilehlou souší i mělčiny, vzniká spásáním několik metrů široký pás teplých prosluněných mělčin s bohatými porosty vodních makrofyt. V takto vzniklých biotopech se díky absenci nebo výraznému potlačení rákosu prosazují konkurenčně slabší druhy rostlin, z nichž mnohé patří mezi ustupující a vzácné a je na ně vázáno pestré společenstvo vodních bezobratlých i obratlovců, včetně řady obojživelníků. Rákosiny dále od břehu a podél příliš bahnitých břehů bývají pastvou ovlivněny málo, nebo vůbec, takže pastva neomezuje např. na ně vázané ptáky.

Na přirozenou pastvu je vázána řada druhů ptáků. Jde jednak o druhy využívající přítomnost velkých zvířat, z jejichž hřbetu někdy i patrolují, k lovu hmyzu či malých obratlovců jimi vyplašených – sem patří např. volavky a pěvci. Některé druhy pěvců z velkých spásáčů pravidelně obírají nutričně hodnotná klíšťata, podobně jako afričtí klubáci. Velkou a různorodou skupinu představují ptáci, kteří vybírají hmyz z trusu velkých zvířat, v němž žijí celá komplexní společenstva koprofilního hmyzu a jiných bezobratlých (viz výše). Kromě známého dudka chocholatého, sem patří široké spektrum jinak nepříbuzných a ekologicky odlišných ptáků, zejména různí bahňáci, brodiví a pěvci. Úplně nejdelší je však výčet ptáků, kterým vyhovuje různorodá, mozaikovitě strukturovaná krajina s různými typy vegetace, kterou přirozená pastva vytváří a udržuje. Sem lze zařadit podstatnou část západopalearktické avifauny, včetně mnoha kriticky ohrožených druhů, z nichž někteří jsou na pastevní krajinu vázání, patří sem kriticky ohrožené druhy, např. sýček obecný, mandelík hajní a lelek.

Rovněž u drobných savců a hmyzožravců bývá nejvyšší abundance a diverzita zjišťována na extenzivně spásaných plochách, kde se střídají plochy s nízkou i vysokou bylinnou vegetací, ostrůvky dřevin a solitérními stromy. Stejný trend je znám například u zajíce polního, jehož početnost klesá se vzrůstající intenzitou pastvy, ale i s její absencí. Se zánikem pastvy vymizel také dříve běžný, dnes kriticky ohrožený sysel obecný, který je z důvodu včasného zpozorování predátorů a vnitrodruhové komunikace bytostně závislý na krátkostébelných trávnicích.

Více v certifikované metodice Alternativní management ekosystémů.

Výběr vhodných druhů a plemen velkých býložravců

Jelikož cílem je racionální a tedy levná péče o krajinu, je výběr druhů a plemen zvířat proveden tak, aby byla splněna dvě základní kritéria: i) autentičnost a ii) bezúdržbovost.

Autentičnost je chápána jako preference přírodních druhů (zubr), u substituentů vyhubených druhů (divoký kůň, pratur) pak ve smyslu kladení důrazu na fenotypovou podobnost zvolených plemen svému divokému předku (viz níže). Z hlediska zajištění bezúdržbovosti je důležitá zejména přirozená odolnost vůči běžným infekcím a povětrnostním vlivům, schopnost prospívat celoročně v přírodě bez lidské péče (příkrmování, péče o kopyta, reprodukční asistence, ustájení apod.) a adaptace na vegetaci vlhčích a chladnějších částí Evropy (proto nejsou zahrnuta mediteránní plemena). Na autentičnost je kladen důraz, neboť je na místě pracovat s druhy a plemeny, které reprezentují evolučně osvědčený fenotyp blízký divokému předku, nikoliv fenotyp, který je a priori produktem lidské činnosti.

Doporučenými nástroji přirozené pastvy jsou: zubr evropský, tzv. nížinná linie reprezentující nominotypický poddruh zubra (*Bison bonasus bonasus*); plemeno Tauros jako novodobý ekvivalent pratura; plemeno exmoorský pony jako ekvivalent divokého koně; kulan jako ekvivalent osla evropského, který je v současnosti na základě genetických analýz mnoha autory chápán jako jeden z poddruhů osla asijského (mezi něž patří i kulan).

Při zakládání polodivokých stád a populací velkých spásáčů by při dodržení uvedených kritérií neměla vznikat syntetická společenstva složená z prošlechtěných konvenčních plemen, která jsou vzhledově a ekologicky značně odlišná od divokých předků, vyžadují chovatelskou a veterinární péči a nejsou tedy schopna beze zbytku vyhovět požadavku bezúdržbovosti.

Více v certifikované metodice Alternativní management ekosystémů.

Přirozená pastva – technické zajištění

Použití přirozené pastvy se doporučuje v lokalitách, kde lze pro tyto účely vyčlenit souvislé, pokud možno kompaktní, pozemky o minimální rozloze 20 ha (lze získat i složením pozemků s více parcelními čísly a dohodnout tento způsob údržby/využití s více vlastníky). Lokality s nižší výměrou celoročně pomocí velkých kopytníků bez rizika degradace udržovat nelze a měly by být nadále předmětem zájmu konvenčního managementu.

Velcí kopytníci vždy spásají porosty mozaikovitě. Platí tedy, že čím větší území mají k dispozici, tím je jejich činnost přirozenější a na lokalitě zůstává více klidových zón, které zůstávají po část roku pastvou nedotčena (viz níže). Naopak čím je plocha menší, tím je podobných klidových zón méně.

Každou lokalitu je potřeba trvale monitorovat a postupně přizpůsobovat počet a časoprostorovou aktivitu zvířat tak, aby pastva vyhovovala přítomným společenstvům a předmětům ochrany. Nezbytností je specifikace cílů managementu, resp. taxonů a společenstev, které má pastva podpořit a tomu přizpůsobit počet a spektrum býložravců i spektrum monitorovaných procesů a druhů. Pokud je třeba vyloučit občas pastvu jen v relativně malé části pastviny nebo jen po krátkou dobu v roce, je vhodné použít lehké mobilní ohrazení pomocí laminátových tyčí a vodivých pásek.

Optimální je zahrnout do pastviny alespoň krátký úsek toku, či břehu vodního tělesa (po dohodě se správcem toku, povodím atd.). Není-li to možné, je potřeba vybudovat alespoň dvě napajedla – jedno v aklimatizační ohradě, druhé mimo ni, ale klidně v její blízkosti, obě napajedla mohou mít společný zdroj vody. Pokud je vrtána studna, lze doporučit její vybavení větrným čerpadlem a zásobní jímkou na vodu pro případ dlouhotrvajícího bezvětrí (standardní

velikosti 2500, 5000, 7500 a 10000 l), nebo solární nízkospotřebná čerpadla pro celoroční provoz.

Více v certifikované metodice Alternativní management ekosystémů.

Management stád a populací

Nejvhodnější je zpravidla kombinovaná pastva koně a velkého tura – ve vlhkých lokalitách jen pratura, v suchých pratura či zubra. Kůň se hodí k lesní pastvě jen má-li zároveň k dispozici rozsáhlejší otevřené (bezlesé) plochy, zubr a pratur vystačí s palouky. Je-li cílem podpořit citlivější dvouděložné a orchideje, je doporučena pastva s převahou koní. Je-li cílem redukce dřevin a expanzivních/invazivních dvouděložných, je zapotřebí též velkých turů.

Doporučené počty zvířat na plochu jsou jen orientační, vždy je třeba intuitivně přizpůsobit velikost základního stáda konkrétním podmínkám. Vhodnější je začít s menším počtem zvířat a zdá-li se pastva i po druhé vegetační sezóně málo intenzivní, zvýšit počet zvířat, nebo počkat – pastva působí kumulativně.

Následuje několik příkladů z Holandska, kde je přirozená pastva dlouhodobou praxí:

- 1) chudé vysychavé lokality – psamofilní společenstva a vřesoviště, 15-35 ha/zvíře (Veluwe NP)
- 2) relativně málo úživné, nikoliv však celoplošně vysychavé lokality s rozptýlenými dřevinami, částečně psamofilní, 10-15 ha/zvíře (Kraansvlak, Zuid-Kennemerland NP)
- 3) mezofilní lokality se skupinami dřevin s maloplošnými vysychavými ploškami na jižně exponovaných terénech, 3-7 ha/zvíře (Zuid-Kennemerland NP)
- 4) extrémně produktivní poldry, 1 ha/zvíře – zde již jde o nežádoucí intenzivní pastvu, navíc se zde na tahu zastavují ptačí spásací, husy a bernešky, v desítkách tisíc jedinců (Oostvaardersplassen)

Jak zubr a plemeno Tauros (pratur), tak kulan a exmoorský pony jsou vzácné či chráněné druhy/plemena. Výběr jedinců pro založení nových stád proto musí vždy probíhat v souladu s doporučeními koordinátora plemenné knihy, který posoudí, jaká zvířata spolu lze kombinovat – nelze tedy svévolně dávat dohromady zvířata dle jejich momentální dostupnosti. Respektování doporučení koordinátora je nejlepší cesta, jak předejít příbuzenské plemenitbě a zajistit trvale dobrou kondici stád a kompatibilitu chovných zvířat se stády a populacemi v okolních zemích.

Zvířata v polodivokých a divokých chovech nejsou z definice přikrmována. Výjimkou jsou situace bezprostředně ohrožující zdraví a život zvířat, např. v případě dlouhotrvající sněhové pokrývky nad 20 cm v případě koňovitých, resp. 40-50 cm v případě velkých turů, a zvířata v karanténě. V takových případech je podáváno pouze seno vhodného složení, pokud možno místního původu.

Doporučeným doplňkem stravy je minerální liz, a to ze stejných důvodů, jako poskytnutí přístřešku – zvířata nemají možnost volného pohybu po krajině a hledání ložisek minerálně bohatých půd, proto je důležité zajistit jim zdroj minerálů přímo na pastvině.

Veškerá nově příchozí zvířata by měla být držena alespoň 1 měsíc v karanténní ohradě o rozloze alespoň 1,5 ha (nebo dle možností). Kolem rezervací je vhodné zajistit určitou pufrací zónu a dle možností umisťovat pastevní areály tak, aby byly alespoň několik set metrů, lépe kilometrů od nejbližší pastviny s tímž druhem zvířete (skot, kuň) – jde vesměs o vzácná zvířata, která jsou pod dohledem a v dobré kondici.

Samozřejmostí by měl být 2 x ročně kompletní parazitologický monitoring (koprologie – flotace, sedimentace, koprokultura, dle potřeby PCR). Je-li to možné, měli by být vyšetřeni všichni jedinci, od každého optimálně 2 vzorky odebrané v několikadenním intervalu.

Chov jakéhokoliv divokého zvířete by měl zahrnovat pravidelnou kontrolu zdravotního stavu. U zvířat v polodivokém režimu se automaticky předpokládá minimum veterinárních intervencí. V praxi to znamená, že zvířata sice jsou pravidelně kontrolována veterinářem a pravidelně monitorována parazitologicky, nejsou však pravidelně odčervována a nejsou preventivně očkována, nevyžaduje-li to legislativa, veterinární správa či aktuální nálezová situace apod.

Více v certifikované metodice Alternativní management ekosystémů.

Monitoring

Lokality udržované přirozenou pastvou je důležité dlouhodobě monitorovat pro potřeby ochrany přírody. Žádoucí je zakládání trvalých plošek pro sledování změn vegetace v interakci se zavedením pastvy. Standardem je monitoring struktury, složení a diverzity vegetace metodou vylučovacího experimentu pomocí dvojic trvalých ploch. Je důležité dlouhodobě pořizovat velké množství fotodokumentace, ideálně v rámci soustavy trvalých bodů. Vhodným doplňkem monitoringu jsou fotopasti umožňující monitorovat dění na pastvině a generovat faunistická data. Zásadní význam pro možnost hodnocení vývoje má znalost výchozího stavu území, tj. stavu před zahájením managementových opatření. Pro monitoring doporučujeme používat metody uveřejněné na webových stránkách AOPK ČR (www.biomonitoring.cz).

Více v certifikované metodice Alternativní management ekosystémů.

Společenstva vhodná pro zavedení přirozené pastvy

Nelesní společenstva:

- Subalpínská vysokobylinná a křovinná vegetace (*Mulgedio-Aconitetea*), zejména pak: Subalpínské vysokostébelné trávníky (*Calamagrostion villosae*)
- Slaniskové trávníky (*Festuco-Puccinellietea*)
Vegetace jednoletých halofilních travin (*Crypsietea aculeatae*)
Vegetace jednoletých sukulentních halofytů (*Thero-Salicornietea strictae*)
- Louky a mezofilní pastviny (*Molinio-Arrhenatheretea*), zejména pak: Poháňkové pastviny a sešlapávané trávníky (*Cynosurion cristati*)
Nížinné aluviální louky (*Deschampsion cespitosae*)
- Smilkové trávníky a vřesoviště (*Calluno-Ulicetea*)
- Pionýrská vegetace písčin a mělkých půd (*Koelerio-Corynephoretea*)
- Suché trávníky (*Festuco-Brometea*)

- Vegetace skal, zdí a stabilizovaných sutí (*Asplenieta trichomanis*)
- Vegetace pohyblivých sutí (*Thlaspietea rotundifolii*)
- Vegetace sešlapávaných stanovišť (*Polygono arenastris-Poëtea annuae*)
- Jednoletá vegetace polních plevelů a rudérálních stanovišť (*Stellarietea mediae*)
- Suchomilná rudérální vegetace s dvouletými a vytrvalými druhy (*Artemisietea vulgaris*)
- Nitrofilní vytrvalá vegetace vlhkých a mezických stanovišť (*Galio-Urticetea*)
- Vegetace jednoletých vlhkomilných bylin (*Isoëto-Nano-Juncetea*), zejména pak: Jednoletá vegetace minerálně bohatých obnažených den v teplých oblastech (*Verbenion supinae*)
- Vegetace rákosin a vysokých ostřic (*Phragmito-Magno-Caricetea*)

Společenstva s podstatným zastoupením dřevin:

- Mezofilní a xerofilní křoviny a akátiny (*Rhamno-Prunetea*), zejména pak: Nízké stepní křoviny (*Prunion fruticosae*)
Mezofilní a suché křoviny nelesního prostředí (*Berberidion vulgaris*)
- Poříční vrbové křoviny a vrbovotopologové luhy (*Salicetea purpureae*)
- Mezofilní a vlhké opadavé listnaté lesy (*Carpino-Fagetea*)
Lužní lesy (*Alnion incanae*)
Květnaté a kyselé bučiny a jedliny (*Fagion sylvaticae, Luzulo-Fagion sylvaticae*)
Dubohabřiny (Carpinion betuli)
- Teplomilné doubravy (*Quercetea pubescentis*)
- Acidofilní doubravy (*Quercetea robori-petraeae*)
- Bazofilní podhorské bory (*Erico-Pinetea*)
- Boreokontinentální jehličnaté lesy (*Vaccinio-Piceetea*), zejména pak: Bazofilní kontinentální bory (*Festuco-Pinion sylvestris*)

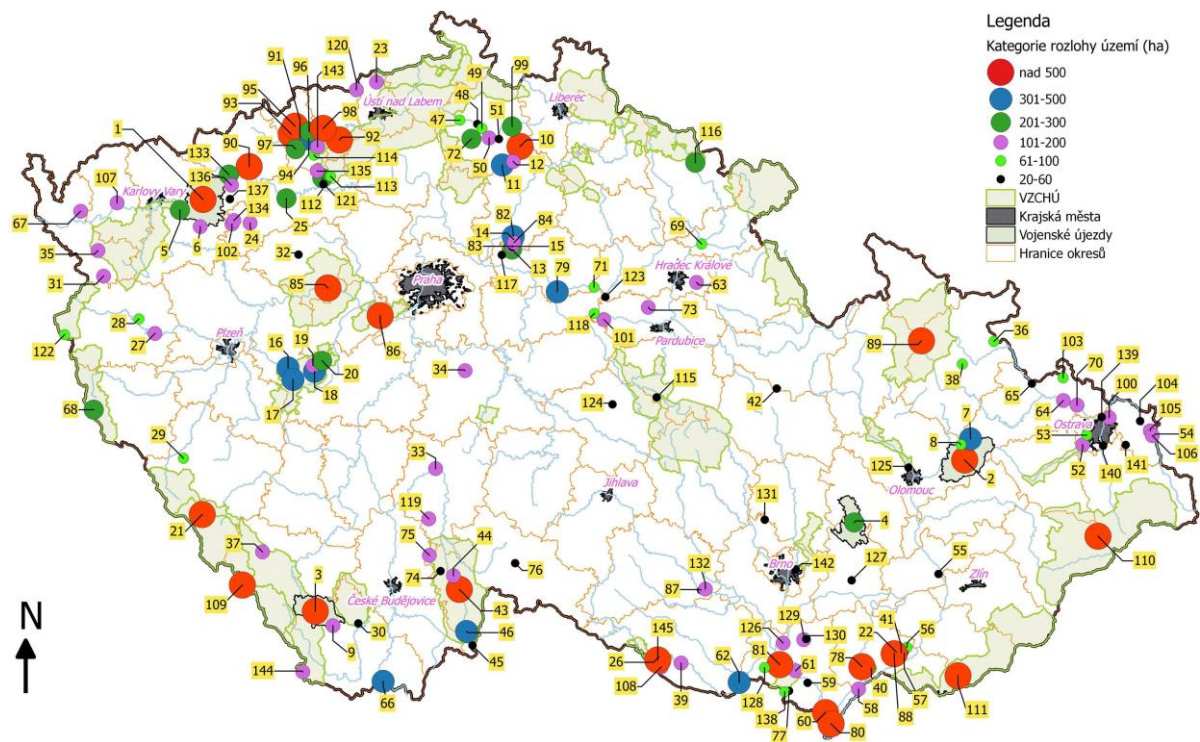
Postindustriální stanoviště

Přirozenou pastvu lze doporučit také v postindustriálních oblastech. Pro řadu různých taxonů vázaných na nelesní a vodní biotopy představují některá postindustriální stanoviště ponechaná spontánní sukcesi významná refugia. Týká se to řady vzácných druhů, které v běžné krajině ustoupily či vymizely. Jde o území rozsáhlá a kompaktní a proto velmi cenná, s potenciálem stát se v budoucnu ostrovy svěbytných společenstev v prostorových měřítkách, která v kombinaci s ekologickou hodnotou v naší krajině nemají obdoby.

Více v certifikované metodice Alternativní management ekosystémů.

Výběr lokalit a oblastí vhodných pro zavedení přirozené pastvy v ČR

Bylo identifikováno nejméně 145 lokalit potenciálně vhodných pro zavedení přírodní pastvy. Nejde a nemůže se jednat o vyčerpávající seznam, cílem je ukázat lokality v celé jejich ekologické a prostorové škále.

Seznam lokalit

1. VVP Hradiště	27. Stříbro	60. Soutok	Praděd
2. VVP Libavá	28. Lažany	61. Křivé jezero	90. důl Nástup
3. VVP Boletice	29. Klenová	62. Trávní dvůr	91. Kopistská výsypka
4. VVP Březina	30. Český Krumlov	63. Orlice	92. Radovesická výsypka
5. VVP Hadiště - okolí vrchu Podkova	31. Drmoul	64. Koutské a Zábřežské louky	93. důl Čs. armády
6. VVP Hadiště - Hřivinovské pastviny	32. Rakovník	65. Opava (Palhanec až Vávrovice)	94. Střimická výsypka
7. VVP Libavá - Mýdlový vrch	33. Tábor-Zahrádka	66. Horní Malše - úsek Cetviny-Dolní Dvořiště	95. Hornojřetinská výsypka
8. VVP Libavá - Město Libavá-Heroltovice	34. Benešov	67. Bublák a niva Plesné	96. Růžodolská výsypka
9. VVP Boletice - Polná na Šumavě-Kovařovice	35. Dolní Žandov	68. Nemanický potok	97. Čepirožská výsypka (Hrabák)
10. Ralsko - Židlov	36. Krnov-Chomýž	69. Josefovské louky	98. důl Bílina
11. Ralsko - Vrchbělá	37. Vimperk	70. Kozmické louky	99. Prostor bývalé těžby uranu - Stráž pod Ralskem
12. Ralsko - Jezová	38. Bruntál	71. Žehuňský rybník	100. Heřmanický rybník
13. Milovice-Mladá - Pod Benáteckým vrchem	39. Znojmo - Načeratický kopec	72. Novozámecký rybník	101. Chvaletice
14. Milovice-Mladá - Travniny	40. Pánov	73. Bohdanečský rybník	102. Dětaňský lom
15. Milovice-Mladá - Pozorovatelna	41. Vojenské cvičiště Bzenec	74. Velký Tisý	103. lom Kobeřice
16. Brdy - Vlčí potok-Kobyła	42. Semanín	75. Záblatý rybník	104. Karviná - mezihrází Olše + Kozinec
17. Brdy-Padrťské rybníky	43. Stará a Nová řeka	76. Krvavý rybník	105. Karviná-Karvinské moře
18. Brdy-Tok	44. Výtopa Rožmberka	77. Slanisko u Nesytu	106. Stonava
19. Brdy-Jordán	45. Krabonošská niva	78. Hodonínská Důbrava	107. Svatava
20. Brdy-Brda	46. Horní Lužnice	79. Libický luh	108. Havranické vřesoviště
21. Dobrá Voda	47. Česká Lípa-Mlýnský vrch	80. Soutok	109. Šumava - Nové údolí-Bučina
22. Bzínek	48. Žizníkov-Vítkov	81. Pavlovské vrchy	110. Beskydy
23. Tisá	49. Vlčí Důl-Brenná	82. Milovice-Mladá - Dubový les	111. Bílé Karpaty
24. Podbořany	50. Veselí-Boreček	83. Milovice-Mladá - Mýtko	112. Raná-Lenešický chlum
25. Žatec-Pereč	51. Boreček-Mímoň	84. Milovice-Mladá - Lipník	113. Oblík-Srdov-Brník
26. Mašovice	52. Polanská niva	85. Křivoklátsko	114. Křemencový vrch
	53. Rezavka	86. Český kras	115. Zubří
	54. Olše	87. Údolí Jihlavy	
	55. Bašnov	88. Bzenecká Důbrava	
	56. Vypálenky	89. Hrubý Jeseník - NPR	
	57. Vlčí hrdlo		
	58. Mikulčický luh		
	59. Pastvíska		

116. Sklenářovické údolí	126. Pouzdřanská step – Kolby	134. Dětaňský chlum	141. Havířov – Meandry Lučiny
117. Hrabanovská černava	127. Větrníky	135. Písečný vrch	142. Brno – údolí pod Hády
118. Týnecké mokřiny	128. Dunajovické kopce	136. Zvoníčkov	143. Zlatník a stráně u Patokryjí
119. Borkovická blata	129. Kamenný vrch u Kurdějova	137. V jamách	144. Světlá-Otovský potok
120. Černá louka	130. Lipiny	138. Skalky u Sedlece	145. Podyjí
121. V kobylách	131. Svídovec	139. Ostrava - mezihrází Ostravice a Odry (úsek Svinov-Antošovice)	
122. Na požárech	132. Mohelenská hadcová step	140. Ostrava – mezihrází Ostravice (úsek Paskov- Vítkovice)	
123. Pamětník	133. Úhošť		
124. Havranka			
125. Plané loučky			

Více ve specializovaných mapách s odborným obsahem, které vznikly jako součást certifikované metodiky Alternativní management ekosystémů.

Možnosti repatriace vyhubených velkých býložravců v České republice

Z původních druhů velkých kopytníků lze v současnosti o repatriaci reálně uvažovat pouze u zubra. Pro je z objektivních důvodů potřeba použít biologicky hodnotnější nížinnou (bělověžskou) linii. Již současné nastavení legislativy fakticky umožňuje repatriaci zubra do volné přírody v Česku.

Více v certifikované metodice Alternativní management ekosystémů.

12. Právní otázky chovu a repatriace velkých býložravců do krajiny

Současná legislativa umožňuje chovat všechny čtyři výše uvedené živočišné druhy/plemena v režimu zájmového chovu jako zvířata vyžadující zvláštní péči - pak se jich netýká veterinární legislativa v části stanovené pro hospodářská zvířata (jejich maso však zároveň nelze využít ke konzumaci lidmi, ani jako maso krmné). Kůň (exmoorský pony) a zpětně šlechtěný pratur (plemeno tauros) mohou být chováni rovněž jako hospodářská zvířata - veterinární orgány však mohou požadovat některé pro polodivoká zvířata krajně nevhodné a značně stresující úkony, např. výkonnostní zkoušky.

Na všechny výše uvedené rody velkých býložravců se vztahuje i zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči. Tento zákon stanoví požadavky veterinární péče na chov a zdraví zvířat a na živočišné produkty hospodářských zvířat v hospodářských chovech, upravuje práva a povinnosti fyzických a právnických osob, soustavu, působnost a pravomoc orgánů vykonávajících státní správu v oblasti veterinární péče, jakož i některé odborné veterinární činnosti a jejich výkon.

Nový občanský zákoník, zákon č. 89/2012 Sb., zakotvil od 1. 1. 2014 nové právní postavení zvířete. Živé zvíře již není věc, vždy, pokud je to obratlovec. Pokud se jedná o mrtvé tělo zvířete, části těla či výrobky z něj, jedná se o movitou věc. Věc i živé zvíře tvoří majetek. Oprávněný nakládat s majetkem je jeho vlastník - chovatel, ale i vypůjčitel, nájemce, pachtýř. Zároveň jsou tyto subjekty i odpovědné za škody způsobené jeho živým zvířetem nebo jeho věcí na cizím majetku, či životě a zdraví.

Více v certifikované metodice Alternativní management ekosystémů.

http://www.mzp.cz/cz/metodicke_materialy_zvlaste_chranena_uzemi

V Praze dne 25. 11. 2016

Ministerstvo životního prostředí ČR

Odbor zvláštní územní ochrany přírody a krajiny

RNDr. Alena Vopálková
ředitelka odboru zvláštní územní
ochrany přírody a krajiny